

Klassieke Olympiaden 2020-2021

Pensum Latijn

Finale

Inleiding

Ovidius heeft zijn *Ars Amatoria*, ook wel *De arte amandi* genoemd, geschreven als een leerdicht over de liefde. Daarmee stelt hij zich enerzijds in de traditie van Romeinse leerboeken (over retorica bijv.), maar anderzijds is zijn onderwerp toch van geheel andere aard. Zijn werk telt drie boeken:

- In boek 1 geeft hij de jongemannen tips waar en hoe zij een meisje naar hun smaak kunnen treffen en veroveren.
- In boek 2 geeft hij hun tips om de relatie duurzaam te maken.
- In boek 3 richt hij zich tot de vrouwen en geeft hij hun tips om mannen te behagen.

Het finalepensum is genomen uit boek 2.

Ook bij de finale kunnen elementen gevraagd worden uit de algemene toelichting over Ovidius die gegeven is bij ronde 2.

Tekst

11 Je hebt nu je vriendin, maar bent niet klaar. Ik zing je
twee kunsten: eerst hoe krijg ik, dan hoe houd ik haar.

Dat laatste is echt een kunst, het eerste vaak ook toeval.
Winnen en winst behouden - het is even zwaar.

15 Nunc mihi, si quando, puer et Cytherea, favete;

nunc Erato, nam tu nomen amoris habes.

Magna paro, quas possit Amor remanere per artes,

dicere, tam vasto pervagus orbe puer.

Et levis est et habet geminas, quibus avolet, alas;

20 difficile est illis inposuisse modum.

Hospitis effugio praestruxerat omnia Minos;

audacem pinnis repperit ille viam.

Daarna verhaalt Ovidius uitgebreid hoe Daedalus en Icarus ontsnappen aan koning Minos en over de bekende desastreuze gevolgen.

In onderstaand stukje beschrijft Ovidius dat je geen tovermiddeltjes nodig hebt, dat niet alleen uiterlijk, maar ook innerlijk belangrijk is. Daarbij vertelt hij over Odysseus en Calypso.

97 Non potuit Minos hominis conpescere pinnas,

ipse deum volucrem detinuisse paro.

Fallitur, Haemonias si quis decurrit ad artes,

100 datque quod a teneri fronte revellit equi.

Non facient, ut vivat amor, Medeides herbae

mixtaque cum magicis nenia Marsa sonis:

Phasias Aesoniden, Circe tenuisset Ulixem,

si modo servari carmine posset amor.

105 Nec data profuerint pallentia philtera puellis;
 philtera nocent animis vimque furoris habent.
Sit procul omne nefas! Ut ameris, amabilis esto;
 quod tibi non facies solave forma dabit.
Sis licet antiquo Nireus adamatus Homero
110 Naiadumque tener crimine raptus Hylas,
ut dominam teneas nec te mirere relictum,
 ingenii dotes corporis adde bonis.
Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos,
 fit minor et spatio carpitur ipsa suo.
115 Nec violae semper nec hiantia lilia florent,
 et riget amissa spina relictata rosa;
et tibi iam venient cani, formose, capilli,
 iam venient rugae, quae tibi corpus arent.
Iam molire animum, qui duret, et adstrue formae:
120 solus ad extremos permanet ille rogos.
Nec levis ingenuas pectus coluisse per artes
 cura sit et linguas edidicisse duas:
non formosus erat, sed erat facundus Ulixes,
 et tamen aequoreas torsit amore deas.
125 O quotiens illum doluit properare Calypso
 remigioque aptas esse negavit aquas!
Haec Troiae casus iterumque iterumque rogabat;
 ille referre aliter saepe solebat idem.

Litore constiterant; illic quoque pulchra Calypso
130 exigit Odrysii fata cruenta ducis.
Ille levi virga (virgam nam forte tenebat)
 quod rogat, in spisso litore pingit opus.
'Haec' inquit 'Troia est' (muros in litore fecit),
 'hic tibi sit Simois; haec mea castra puta.
135 Campus erat' (campumque facit), 'quem caede Dolonis
 sparsimus, Haemonios dum vigil optat equos.
Illic Sithonii fuerant tentoria Rhesi;
 hac ego sum captis nocte revector equis-'
pluraque pingebat, subitus cum Pergama fluctus
140 abstulit et Rhesi cum duce castra suo;
tum dea 'quas' inquit 'fidas tibi credis ituro,
 perdiderint undae nomina quanta, vides?'
Ergo age, fallaci timide confide figurae,
 quisquis es, aut aliquid corpore pluris habe.

Ovidius, *Ars Amatoria* 2.11-22; 2.97-144
De Nederlandse vertalingen zijn van de hand van M. d'Hane-Scheltema.

Aantekeningen

15	quando puer Cytherea	ooit; <i>vul aan</i> : mihi favistis <i>nl. Cupido / Amor</i> <i>bijnaam van Venus (zie commentaar)</i>
16	Erato	<i>muze van de liefdespoëzie (zie commentaar)</i>
17	magna quas (...) per artes remaneo	<i>dit kan opgevat worden als lijdend voorwerp bij paro, wat geconcretiseerd wordt door dicere (r. 18); maar je kunt ook magna zien als lijdend voorwerp van dicere.</i> <i>lees: per quas artes (...); de bijzin hangt af van dicere (r. 18)</i> blijven (bestaan)
18	pervagus	overal rondzwerfend
19	avolo, avolare ala	wegvliegen vleugel
20	inposuisse	= imposuisse (<i>zie commentaar</i>)
21	hospes, hospitis effugium praestruo, <i>perf.</i> praestruxi	<i>bedoeld is Daedalus (zie commentaar)</i> kans/gelegenheid om te vluchten ontoegankelijk maken
22	pinna	veer, vleugel
97	conpesco	tegenhouden
98	volucer, volucris, volucre detineo	vliegend, gevleugeld vasthouden (<i>zie ook het commentaar bij r. 20</i>)
99	Haemonius	Thessalisch (<i>zie commentaar</i>)
100	revello a + <i>abl.</i>	weghalen van (<i>zie commentaar</i>)
101	facio, facere ut + <i>con.</i> Medeis, Medeidis herba	maken dat, ervoor zorgen dat van Medea (<i>zie commentaar</i>) kruid
102	magicus nenia Marsa	magisch, tover- Marsische toverformule (<i>zie commentaar</i>)
103	Phasias, Phasiadis Aesonides, <i>acc.</i> Aesoniden Circe, Ulixes <i>acc.</i> Ulixem	Colchische vrouw (<i>zie commentaar</i>); <i>ook onderwerp bij tenuisset</i> zoon van Aeson (= Jason) <i>zie commentaar</i>
104	modo	tenminste
105	pallens, pallentis philtrum puellis	bleek, bleek makend (<i>zie commentaar</i>) liefdesdrank <i>dat. bij data</i>
106	vim furoris	<i>zie commentaar</i>
107	esto	wees (<i>imperat. van esse</i>)
108	quod solave	<i>relatieve aansluiting</i> = sola + -ve
109	sis licet	<i>lees: licet sis</i>

	licet + <i>con.</i>	ook al
	Nireus	<i>zie commentaar</i>
	adamo, adamare	buitengewoon bewonderen
	Homero	= ab Homero
110	Naiadas, Naiadum	Naiaden (<i>waternimfen</i>)
	Hylas	<i>zie commentaar</i>
111	domina	geliefde
	mirere	= mireris
	miror, mirari	vol verbazing merken
	relictum	<i>vul aan: esse</i>
112	dos, dotis	gave, talent
112-113	bonis, bonum	<i>zelfstandig gebruikt</i>
113	quantum	zoveel als
	accedo ad + <i>acc.</i>	erbij komen bij
114	fit	<i>onderwerp is forma (r. 113)</i>
	spatium	tijd
	carpo	(af)breken
115	hio, hiare	openstaan
116	rigeo	stijf/hard/star zijn
	amissa ... rosa	<i>de metriek maakt duidelijk welke woorden bij elkaar horen; een lange - a duidt op een ablativus</i>
	spina	doorn
117	canus	lichtgrijs, wit
	capillus	haar
118	ruga	rimpel
	aro, arare	doorploegen
119	molire	<i>imperat. ev. van molior – vormen</i>
	duro, durare	voortduren, blijven
	astruo + <i>dat.</i>	toevoegen aan
120	extremus	laatst
	permaneo	blijven, voortbestaan
	rogus	brandstapel (<i>voor crematie</i>)
121	levis	<i>hoort bij cura (r. 122)</i>
	ingenuus	eigen aan een vrij man, edel
122	edisco, <i>perf.</i> edidici	grondig leren
123	facundus	welsprekend
	aequoreus	zee-, van de zee
	torqueo	kwellen
125	Calypso	<i>zie commentaar</i>
	properare	<i>namelijk om terug te keren naar Ithaka</i>
126	remigium	roeiriem, <i>meton.</i> het roeien
	aptus + <i>dat.</i>	geschikt voor
127	casus, casus	gebeurtenis
128	aliter (<i>bijwoord</i>)	in andere bewoordingen
	idem	<i>onzijdig</i>
130	Odrysius	Thracisch (<i>zie commentaar</i>)
	cruentus	bloedig
131	virga	dunne tak, stok(je)

132	quod rogat	<i>betrekkelijke bijzin bij opus</i>
132	spissus	dik
	pingo	(na)tekenen
134	sit	<i>conj. van aansporing</i>
	Simois, Simoentis	<i>zie commentaar</i>
135	caedes, caedis	bloed
	Dolon, Dolonis	<i>zie commentaar</i>
136	Haemonius	Thessalisch (<i>zie commentaar</i>)
	vigil, vigilis	waakzaam (<i>predicatief bij het subject</i>)
137	Sithonius	Thracisch (<i>zie commentaar</i>)
	tentorium	tent
	Rhesus	<i>zie commentaar</i>
138	revehor	terugrijden
139	pingo	<i>zie r. 132</i>
	subitus (<i>bijvoeglijk naamwoord</i>)	plotseling
	Pergama <i>onz. mv.</i>	Pergamum = (burcht van) Troje
141-142	tum <i>t/m vides</i>	<i>lees: tum dea inquit: 'vides, quanta nomina perdiderint undae, quas tibi ituro fidas <esse> credis?'</i>
143	fallax, fallicis	bedrieglijk
	timidus	behoedzaam
	confido + <i>dat.</i>	vertrouwen op
144	pluris	van grotere waarde

Commentaar

regel 15 Cytherea

Volgens een van de verhalen over de geboorte van Venus, had die plaatsgevonden op of bij het eiland Cythera (ten zuiden van de Peloponnesus). Vandaar haar bijnaam Cythereïsche. Zij had hier beroemde heiligdommen.

regel 16 Erato

De naam Erato werd in verband gebracht met het Griekse werkwoord ἐράω 'liefhebben'.

regel 20 imposuisse

Ovidius gebruikt vaker een inf. perf. om het resultaat van de handeling te benadrukken; in het Nederlands kan het vertaald worden alsof er een infinitivus praesens staat.

regel 21 Minos

Zoals bekend, heeft deze koning van Kreta door Daedalus het labyrint laten bouwen. Daarna weigerde hij Daedalus te laten weggaan.

regel 99 Haemonias

Haemonia is een oudere, poëtische naam voor Thessalië. Deze landstreek in Noord-Griekenland was een bakermat van toverheksen en magische praktijken.

Liefdesdrankjes met een uitgebreide rij van bereidingen en toepassingsmogelijkheden waren een specialiteit.

regel 100

Het gaat om de zogenaamde 'hippomanes', een groeisel op het voorhoofd van een pasgeboren veulen. Het zou liefde-opwekkende kracht hebben.

regel 101 Medeides

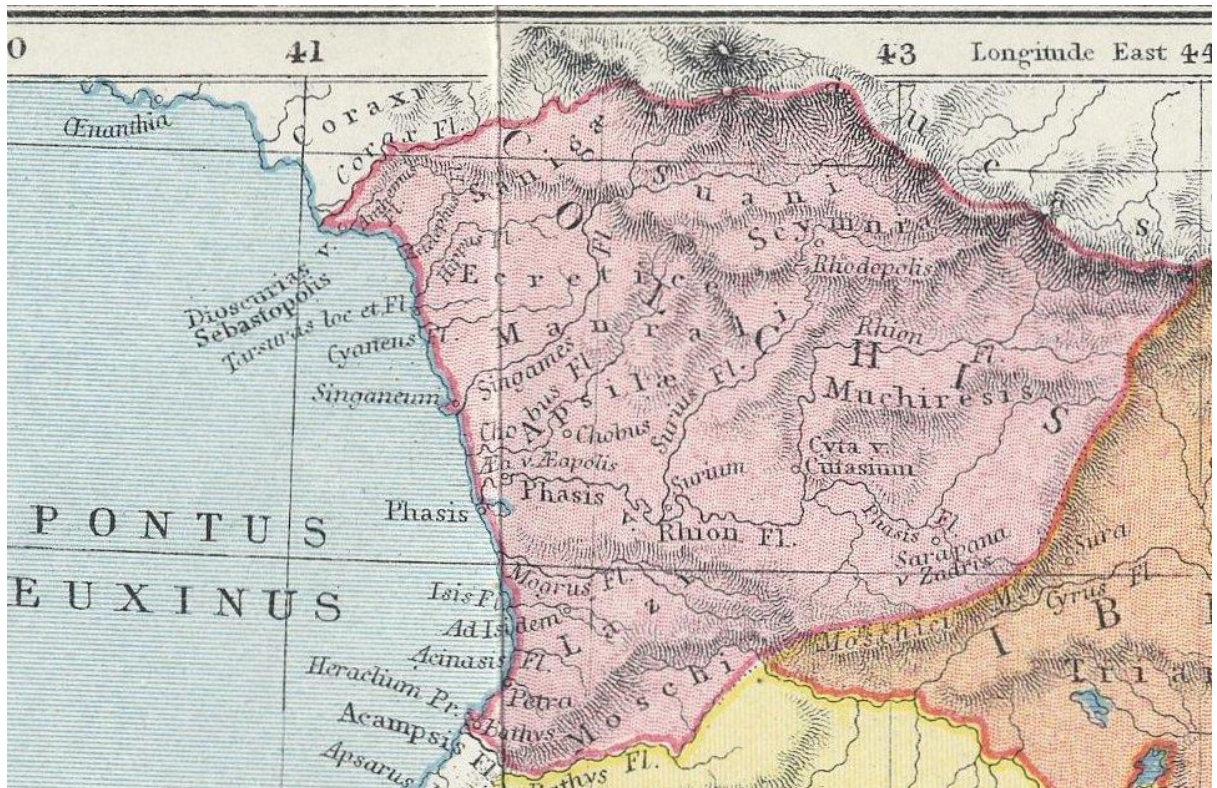
Medea was een vrouw uit Colchis (aan de oostzijde van de Zwarte Zee; nu: Georgië) die zeer bedreven was in de tovenarij. Met haar middelen hielp ze Jason, op wie ze verliefd geworden was, om het Gulden Vlies te bemachtigen.

regel 102 Marsa

De Marsi zijn een volksstam in Latium ten oosten van Rome. Zij stonden bekend als slangenbezweerders en tovenaars.

regel 103 Phasias Aesoniden

De Phasis is een rivier in Colchis. Het vrouwelijk zelfstandig naamwoord wordt gebruikt om een vrouw uit Colchis aan te duiden, in dit geval Medea. Zij had Jason geholpen om het Gulden Vlies te bemachtigen op voorwaarde dat hij haar mee zou nemen. Uiteindelijk liep hun relatie stuk, toen Jason de dochter van de koning in Corinthe trouwde.

bron: Wikipedia

regel 103 Circe Ulixem

Circe was een tovenares die haar geliefde Odysseus (in het Latijn: Ulixes) niet kon behouden.

regel 105 pallentia

Bleekheid werd beschouwd als een teken van verliefdheid.

regel 106 vim furoris

Het was een verbreide opvatting dat liefdesdranken waanzin zouden veroorzaken. Naar de legende zou de Romeinse dichter Lucretius hiervan een waarschuwend voorbeeld zijn geweest.

regel 109 Nireus

Hij is op Achilles na de knapste Griek in de strijd om Troje, zoals Homerus vermeldt in het tweede boek van de *Ilias*.

regel 110 Hylas

Hylas was een lieveling van Hercules; hij begeleidde hem op de tocht van de Argonauten om het Gulden Vlies te bemachtigen; tijdens het putten van water in Mysië (in het noordwesten van het huidige Turkije) is hij door nimfen uit liefde hun bron ingetrokken.

regel 124 aequoreas (...) deas

Bedoeld zijn Circe (zie r. 103) en Calypso (zie r. 125 en volgende).

regel 125 Calypso

Zij was een nimf op het eiland Ogygia. Daar belandde Odysseus op zijn zwerftocht om zijn thuis te bereiken. Hij verbleef zeven jaar bij haar, maar uiteindelijk moest zij hem laten gaan, omdat hij bleef verlangen naar zijn sterfelijke vrouw Penelope.

regel 130 Odrysii (...) ducis

Bedoeld is Rhesus. Hij vocht aan de kant van de Trojanen en hij werd vermoord door Odysseus en Diomedes tijdens een nachtelijke operatie waarbij zij ook zijn beroemde paarden buit maakten. De Odrysen waren een volksstam in Thracië bij de rivier de Hebrus.

bron: stilus.nl

regel 134 Simois

Dit is een zijrivier van de Scamander bij Troje.

regel 135 Dolonis

Deze Trojaan werd, zoals in de *Ilias* wordt verteld, door Hector als spion uitgezonden met als belofte dat hij de paarden van Achilles zou krijgen. Maar hij werd ontdekt door Odysseus en Diomedes die ook op spionagetocht waren. Na hem te hebben uitgehoord hebben zij hem gedood.

regel 136 Haemonios

Haemonia was een oudere poëtische naam voor Thessalië. Uit deze landstreek in het noorden van Griekenland kwam Achilles. Zijn paarden worden hier dus met dit bijvoeglijk naamwoord aangeduid.

regel 137 Sithonii

Sithon was een koning in Thracië. De landstreek die naar hem genoemd was, is het middelste schiereiland (van Chalcidice) in het noorden van Griekenland. Het van zijn naam afgeleide bijvoeglijk naamwoord duidt ook in het algemeen de Thraciërs aan. Zie ook het kaartje bij regel 130.